

Resan hem

Resan hem

*En berättelse i bilder
om ångaren Trafiks hemresa
genom Göta kanal
till hemmahamnen Hjo*

AV
STIG DAHLSTRAND
OCH
MONICA SJÖSTRAND

*Utgiven av Skaraborgs Läns Annonsblad
till förmån för Trafiks Vänner*

En dag att minnas...

Lördagen den 23 juli 1977 kl. 15.00 inträffade en händelse som många arbetat för, drömt om och sett fram emot – ångfartyget Trafik af Hjo återkom till hemmahamnen efter ett nära fem års omfattande räddnings- och restaureringsarbete.

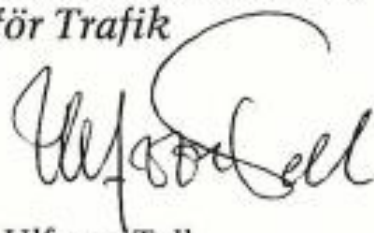
Från Vindarnas udde i norr till Almnäs i söder välkomnades vi av stora famnen från en människomassa som Hjo aldrig tidigare skådat.

De hyllningar och den kärleksfulla värme som mötte oss och Trafik vid detta tillfälle var den bästa lön vi kunde få för våra mödor – vi alla som under åren arbetat på och runt fartyget, vi som trott på idén att rädda fartyget och som på olika sätt stött den.

När vi gled in i hamnen gjorde vi V-tecknet. Och vi tror inte gamle Winston misstuckte. Ty vi har haft mycket gemensamt med hans "Blood, sweat and tears". Blod har det inte varit så mycket förstås, men desto mer svett. Tårarna kom i Hjo, när vi var hemma igen – glädjens tårar.

För mig framstår Trafik som en symbol för många ädla dygder. Bland annat beslutsamhet, envishet och kamratskap. Trafik utgör också ett bevis för att det ännu finns människor som kan arbeta för en sak som de tror på och anser värd att värna om – utan att snegla på pengar eller andra fördelar för den egna vinningens skull.

*Tack allesammans,
för Trafik*

Ulf von Tell

Med ombord under Trafiks hemresa till Hjo var ett antal journalister från radio och tidningar. Däribland också vi, Stig Dahlstrand, fotograf, och Monica Sjöstrand, skribent, på Skaraborgs Läns Annonsblad i Skövde. Under de tre dagar som resan varade blev bildmaterialet som fotografen tog fram överväldigande stort. Långt ifrån allt kunde få plats i tidningen. Vi tyckte det var tråkigt att alla dessa bilder skulle bli liggande i ett arkiv, där ingen människa såg dem. Då fick vi idén att visa dem på det här sättet, i en bildberättelse. Vi har försökt få med både vad som hände ombord på båten och vad som hände på land, där så många människor följde resan. Dessutom har vi naturligtvis många bilder på "huvudpersonen" – den vackra ångaren Trafik.

Bejublad hemresa

Det här är en berättelse i bilder om hur ångaren Trafik i triumf fördes hem till Hjo efter fem år på varvet i Sjötorp. Resan gick på Göta kanal, från Sjötorp till Karlsborg och sedan vidare ner genom Vättern till Hjo. Tre dagar tog resan, och tusentals människor kantade Trafiks väg genom kanalen. Vid varje sluss, bro och tilläggsplats ekade applåder och hurrarop. Allt eftersom resan gick vidare ökade antalet åskådare, för att vid slutstationen i Hjo kulminera i närmare 20.000 personer.

Redan vid avfärden från Sjötorp, torsdagen den 21 juli 1977, hade mycket folk samlats. Kamerorna knäppte i ett och många följde med Trafik gående, cyklande och per bil, utmed kanalen. Den första dagen var vädret dåligt, med otaliga häftiga regnskurar. Trots detta var det ett par tusen personer som kommit ut för att få se Trafik passera.

Den andra dagen var vädret vackert och åskådarmassorna ökade i antal. Allt eftersom Trafik närmade sig dagens slutliga mål – Karlsborg – väntade fler och fler vid broar och slussar. I Forsvik, sista anhalten innan Karlsborg, var slussen fullkomligt "klädd" med människor. Och i Karlsborg togs man emot med sång, musik och tal.

När så den tredje och sista etappen av resan skulle klaras av på lördagen, den 23 juli, bjöd vädergudarna på en strålande solig och varm sommardag. Åskådare strömmade till i mängder. Redan ute på Vättern möttes Trafik av en armada av småbåtar, som hälsade båten och eskorterade henne hem. På stranden väntade bortemot 20.000 personer, som hälsade Trafik med

rungande applåder. Kommunalborgmästare Ernst-Gert Wilhelmsson höll tal. Ett lyckönskningstelegram från landshövdingen lästes upp och dragspelsmusiken drog igång "Ångaren Trafiks paradmarsch" och "Guldkroksvalsen".

Som höjdpunkt i ceremonin återlämnade till slut Hjo kommun de 5.000 kronor, som Trafiks Vänner en gång betalat för båten.

Så var då målet nått efter fem arbetssamma år. Trafik pryder åter hamnen i Hjo, och den vackra, vita ångbåten kan snart ännu en gång gå ut på Vättern på sin gamla rutt till Hästholmen. Trafiks Vänner lyckades med det som tycktes omöjligt. De fick det skrotfärdiga "vraket" att återigen bli sjödugligt. Och inte bara det – Trafik är lika vacker som hon var den gången då hon kom till Hjo 1892.

Hur historien började

Berättelsen om Trafik börjar redan år 1892. Då blev ångfartyget färdigbyggt på Bergsunds mekaniska verkstad i Stockholm. I oktober kom Trafik till Hjo och den 1 november samma år började hon trafikera Vättern på rutten Hjo-Hästholmen. Det var början på en lång tjänstgöring som förbindande länk mellan Öster- och Västergötland. 250 passagerare kunde följa med båten och ombord fanns det möjlighet att få en matbit under resan.

Fram till trettio-talet var Trafik lönsam, men sedan började det bli kärvare. Transporterna landvägen blev allt vanligare, och Trafik kom så småningom att tjäna som turistångare i allt större utsträckning. Men inte heller detta var lönsamt i längden och 1959 lades Trafik upp i Hjo hamn.

Redan då ville det kommunägda Hjo Rederi AB sälja Trafik, men detta förhindrades av några hjobor. De bildade föreningen Båtens Vänner och tog sig an underhållet av Trafik. Under tolv år tjänade båten som servering på somrarna.

En vinterdag sjönk emellertid Trafik i Hjo hamn. Orsaken var att en bottenventil lämnats öppen. Mer än halva båten kom under vatten. Efter några veckor drogs hon dock upp igen, men var mycket illa åtgången. Hjo Rederi AB beslöt att båten skulle huggas upp. Trafik betraktades som ett vrak.

Men det var att dra förhastade slutsatser. På hösten 1972 bildades föreningen Trafiks Vänner med ord-

föranden Ulf von Tell från Falköping i spetsen. Föreningens mål var att köpa och rusta upp Trafik till ursprungligt skick. För 5.000 kronor fick föreningen köpa båten av Hjo kommun.

På senhösten bogserades hon till Sjötorps varv av två visingsöbåtar. Trafik var då i mycket dåligt skick och många trodde att detta var det sista Hjo såg av sin vackra ångbåt.

Hon var som en schweizerost

I Sjötorp började arbetet med att renovera Trafik. De ursprungligen cirka 50 medlemmarna av Trafiks Vänner bestämde sig från början för att göra arbetet ordentligt. Ångbåten plockades isär bit för bit. Och ju närmare man tittade på båten, desto fler rosthål och andra skavanker hittade man.

– Trafik var som en schweizerost, säger ordföranden i föreningen, Ulf von Tell. När vi lossat en plåt, hittade vi genast nya rosthål i plåten under. Hon var i sämre kondition än vi hade trott.

Kanske var det tur att ingen visste i hur dåligt skick båten egentligen var. Frågan är om någon hade vågat ta sig an Trafik om de vetat hur mycket jobb de egentligen hade framför sig. Men envishet fattades inte hos föreningens medlemmar. Hade man börjat arbetet så skulle det bli klart.

Finansieringen blev ett av de första problemen. Även om föreningens medlemmar själva gjorde så mycket av arbetet som möjligt, var det dock vissa arbeten de inte kunde klara själva. Det gick också åt mängder av material.

Först sålde man andelar à 100 kronor stycket till 1.000 personer. Sedan ordnade man lotterier, en stor prylauktion m.m. Från företag fick man också en hel del av det material som behövdes för reparationerna. Cirka 300.000 kronor har samlats in på detta sätt hittills.

Fem år tog sedan arbetet att få Trafik sjöduglig igen. 22.000 frivilliga arbetstimmar har lagts ner av för-

eningens medlemmar. Men nu är båten nästan i skick som ny. Nästan, för det som återstår att göra klart är större delen av inredningen. Ett år beräknas detta arbete ta, och det kommer att utföras medan Trafik ligger i Hjo hamn. Det som ska återställas i ursprungligt skick är framför allt Trafiks salonger, där nu endast röksalongen är klar. Men ska man döma efter den så blir det ett bra resultat av arbetet.

Röksalongen har nämligen fått ny klädsel av röd plysch på alla soffor. Målningarna på väggarna med motiv från Hjo stadspark har återställts. Spegel och andra inventarier är putsade och renoverade, och golvet blänker nyfernissat.

Sommaren 1978 ska Trafik vara klar att göra sin egentliga "nypremiär". Detta ska förhoppningsvis ske i samband med att Hjo stadspark fyller 100 år. Sedan ska först och främst föreningen Trafiks Vänner själva utnyttja båten för turer på Vättern. Men man tänker sig även ha en viss turisttrafik. Dessutom kommer det att finnas möjlighet för andra föreningar att hyra båten – med skeppare – för en dag. Gott om plats är det ombord, och akterdäcket lämpar sig väl för en svängom. Tänk er en sommarfest ute på Vättern! Det är nog ingen risk att Trafik återigen blir bortglömd. Hjo har fått tillbaka en vacker pärla i sin hamn. Tack vare några entusiaster, som inte ville "inse" att Trafik var för gammal. Det var entusiasterna som fick rätt.

Lycka till i framtiden, gamla Trafik!

Härolden berättar

Oförglömliga julidagar med drottning Trafik af Hjo

Någon gång kan man känna sig tillhöra ett konungahus' hov. Det gjorde jag som härold på drottning Trafik af Hjo vid färden på Göta kanal – världens mest fascinerande vattenväg, enligt reklamen. Visserligen var det oförtjänt att hjälpa till att ta emot folkets hyllningar. Men ändå.

Några oförglömliga julidagar 1977 har drottning Trafik af Hjo med triumferande ångvisslesignaler slussat sig genom den wallenbergägda kanal, som Baltzar von Platen byggde för 145 år sedan och som nu degraderats till turistled. Långtradarna har tagit över lasterna.

Bara kung Gustaf V:s färd genom kanalen vid dennas 100-årsjubileum har samlat större människomassor än de som nu kantade stränderna.

Inte sedan nuvarande kung Carl XVI Gustavs eriksgata genom länet har så många hyllat någon som Trafik. Hjo hade sin största publikdag genom tiderna. Hjo har en enastående förmåga att få PR omkring sig.

Det återupprättade vraket drottning Trafik af Hjo tutade glädjesignaler, hälsades med leverop hela vägen, med fyrverkeri i Vassbacken, champagneskål i Bergkanalen före Forsvik och välkomsts salut i hemmahamnen Hjo.

Visst är en båt en egen värld, ett eget kungarike. I demokratins namn var det en kung och en drottning av folket

som var överheter på Trafik. Med samma beslutanderätt förstås som kungligheter har i dag.

Gamle maskinisten Ivar Lundström hyllades frenetiskt, liksom hans fru Linnéa, som då det begav sig härskade över de landgångar som var försedda med smörgåspålägg. Regeringschef fanns i gestalt av förre kaptenen, Otto Granath, 92 år, som stolt stod där i sin epåletterade uniform och svängde sin befälhavarmössa mot folket.

Men glittret kan ingen leva på. Det är det trägna arbetet som räddat drottning Trafik. Ulf von Tell och hans trogna medarbetare. 20.000 arbetstimmar i fem år. Nu har de fått lön för mödan.

Eller som kungens befallningshavare i Skaraborg, landshövding Karl Frithiofson, skrev till drottning Trafik: Jag vill bringa min hyllning till alla er hängivna fantaster nu när ni nått ert mål. Fantasi, beslutsamhet och sammanhållning har gett resultat. Genom er insats har s/s Trafik och Skaraborg präglats in i allas medvetande. Må s/s Trafik och dess besättning hålla sig flytande. Alltid.

Så skriver en kungens befallningshavare till en drottning.

Rune Simonsson

Skepparen på s/s Trafik och alla
hans medhjälpare.

Förkändrad närvara vid det historiska
tillfälle då s/s Trafik på nytt anläper
hamnen i Hjo - vår port mot öster -
och på så sätt ånyo befar världshav-
aren, vill jag på detta sätt bringa
min hyllning till alla Er hängivna
fantaster, när Ni nu nått Ert mål.

Fantasi, beslutsamhet och samman-
hållning har gett resultat.

Genom Er insats har s/s Trafik,
Hjo och Skaraborg präntats in i
allas medvetande.

Må s/s Trafik och dess besättning
hålla sig flytande. Alltid.

Jarl Frithiof

Och här
börjar
berättelsen...

Trafik kommer hem

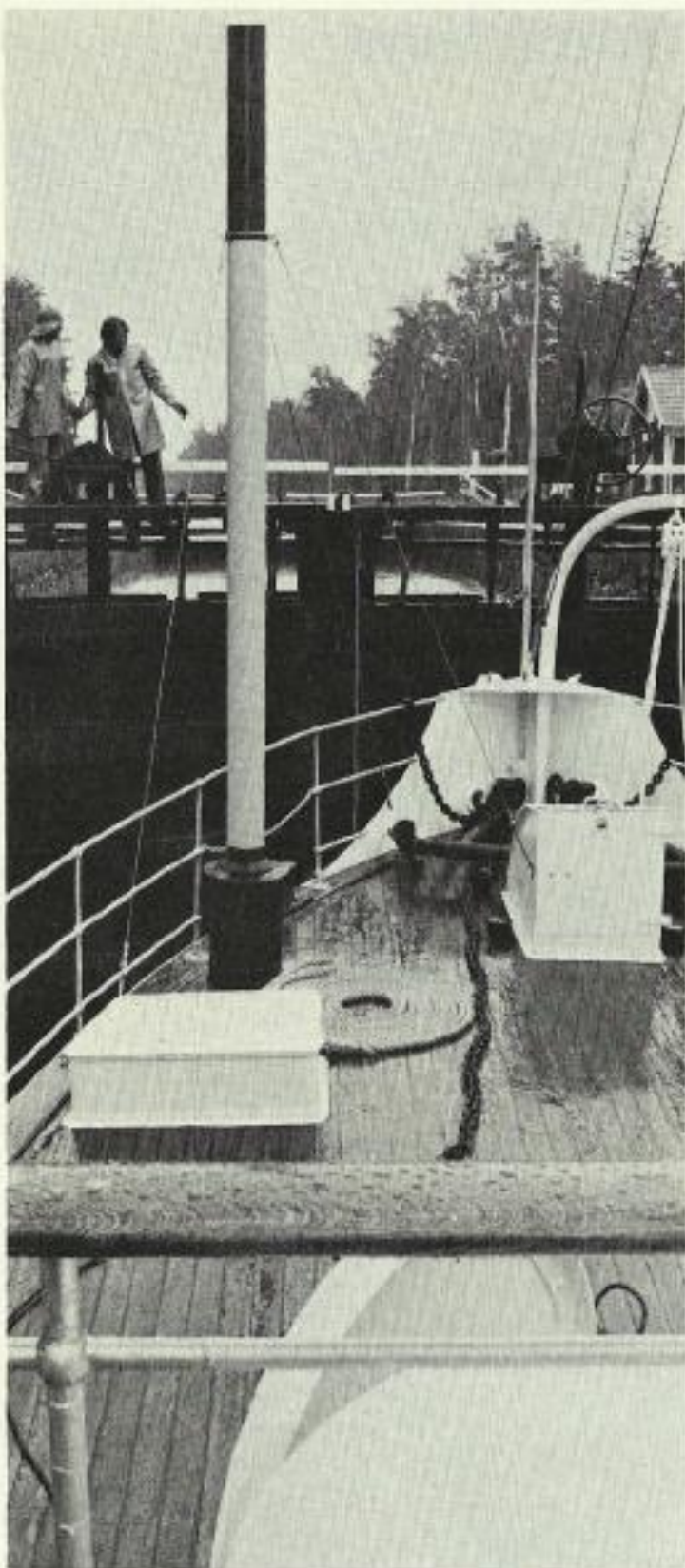
Äntligen, efter fem år, kan resan hem börja. Jan Schöneman och Allan Samuelson lyfter in landgången för sista gången i Sjötorp.

Förtöjningarna lossas...

...och resan kan börja. Redan vid avfärden från Sjötorp hade samlats mycket folk. Åskådarna hurrade när Trafik gled ut från kajen och stämningen var hög. Nu var man äntligen på väg!

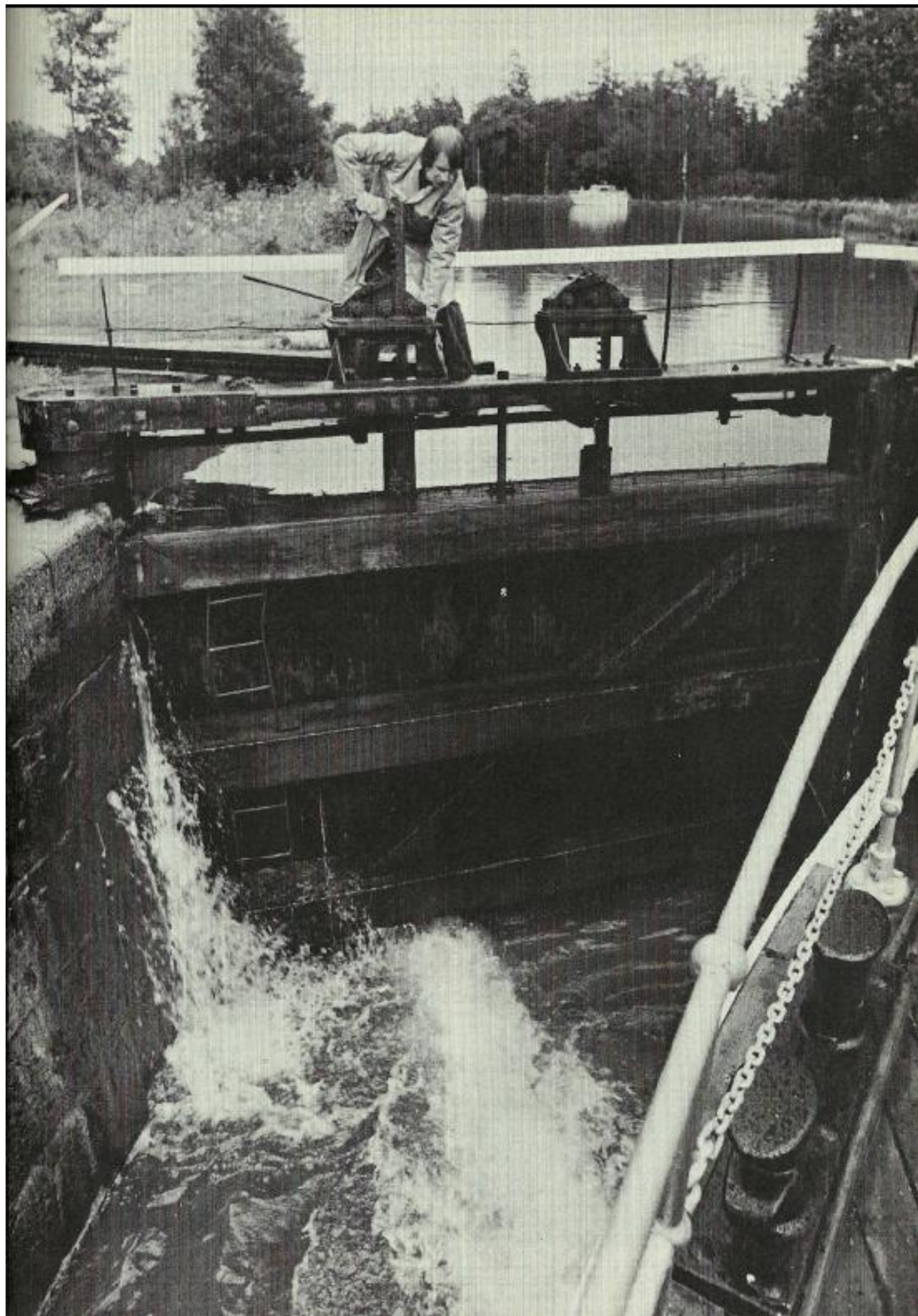

Slussarna vid Sjötorp var de första på vägen. Försiktigt gick Trafik in i slussen.

Vattnet forsar in i slussbassängen. Båten höjer sig långsamt till den högre vattennivån. Allt går perfekt.

Sakta, så att vi inte skadar båten i slussen. Hon är ju dock alldeles nymålad.

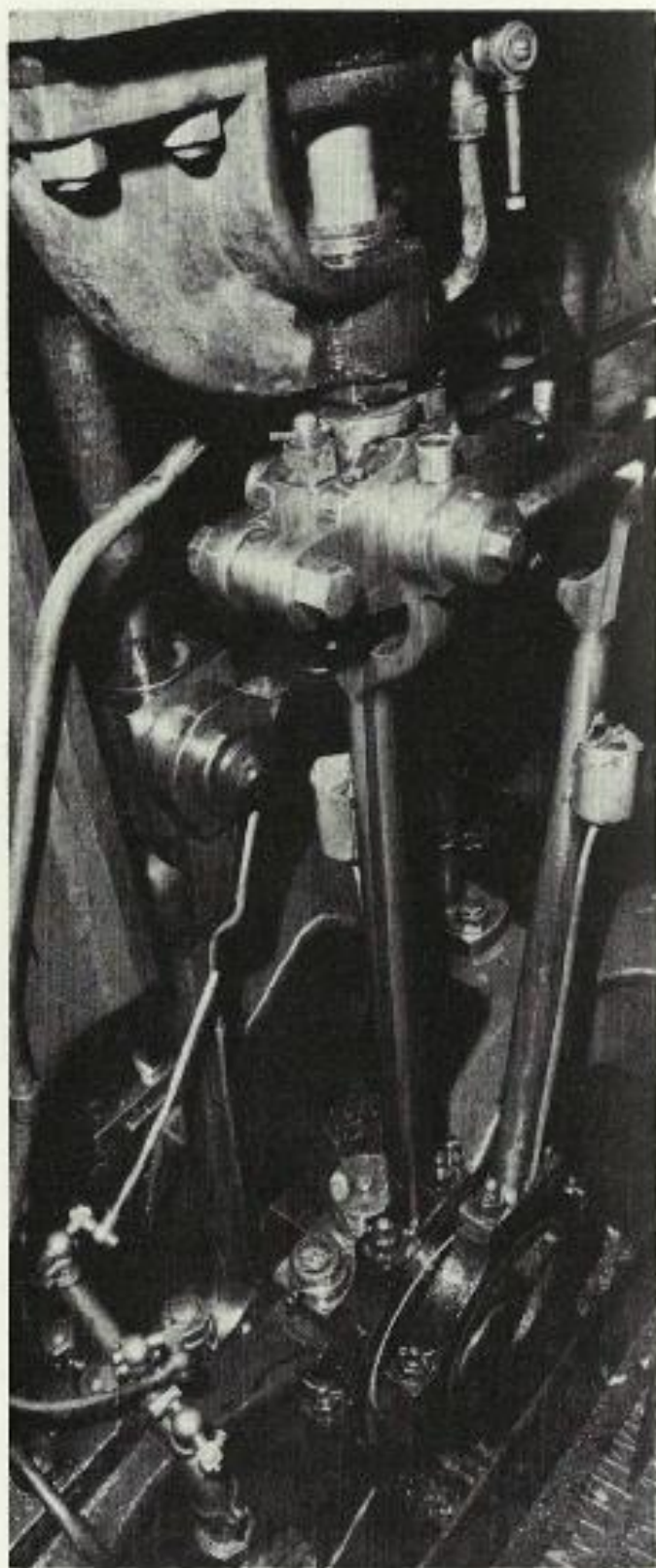
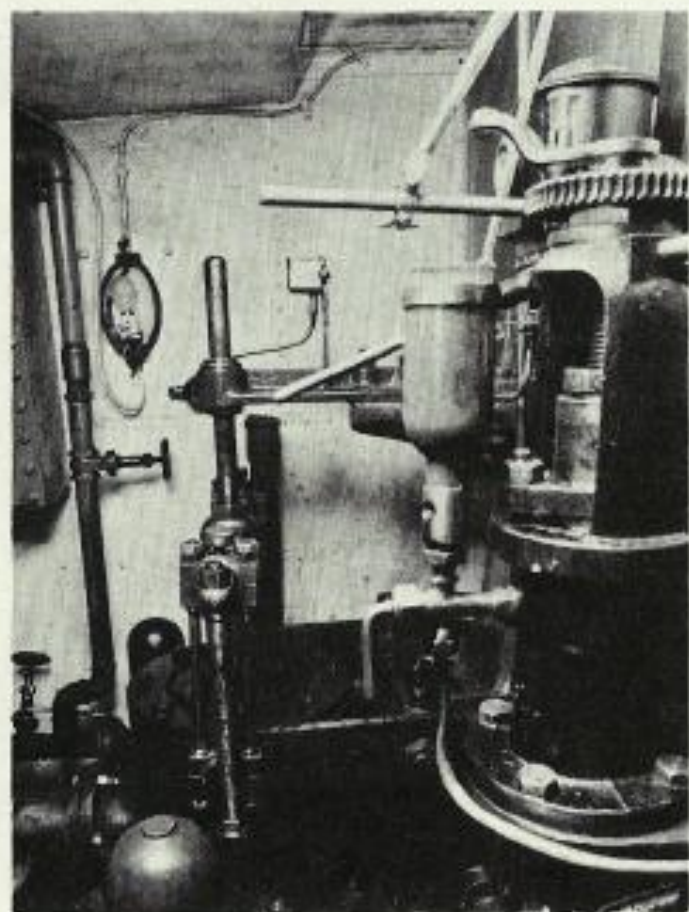

*Det ryker ur skorstenen för första gången
"på riktigt" på 18 år.*

*Den gamla ångmaskinen dunkar på
perfekt, trots att den fått stå still så länge.*

*Alla delar till maskinen är nysmorda
och väl inoljade. Tyst och lugnt, helt utan
det buller man är van vid från motorer,
drivs ångaren fram över vattnet.*

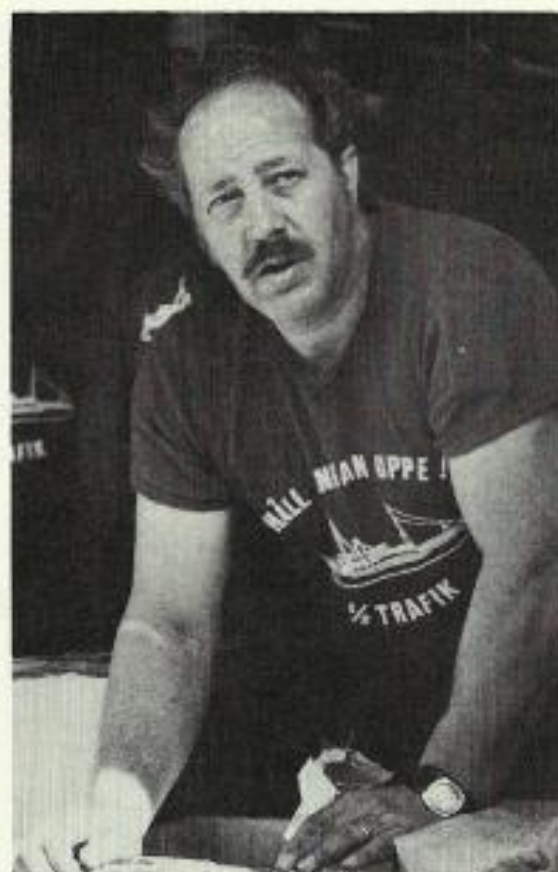
In i det sista höll arbetet med båten på. Här är det E. Norrman som slitsar för-töjningsändar. Det rep han på så vis splitsar samman måste tåla stora påfrestningar. Och nog ser det betryggande ut alltid.

Skeppsklockan har fått ringa för avfärd åter en gång. Kanske också klockan märker lite av den triumfkänsla som finns ombord, när nu Trafik är på väg hem, efter så många år.

Ångvisslan fungerar också, även om den var hes efter att ha varit tyst länge. En av kaptenerna, Göran Göransson, signalerar.

Kanalresan går bra. Trafik, som kallats Sveriges vackraste ångbåt, glider tyst fram över vattnet. Dunket från maskin är knappast hörbart.

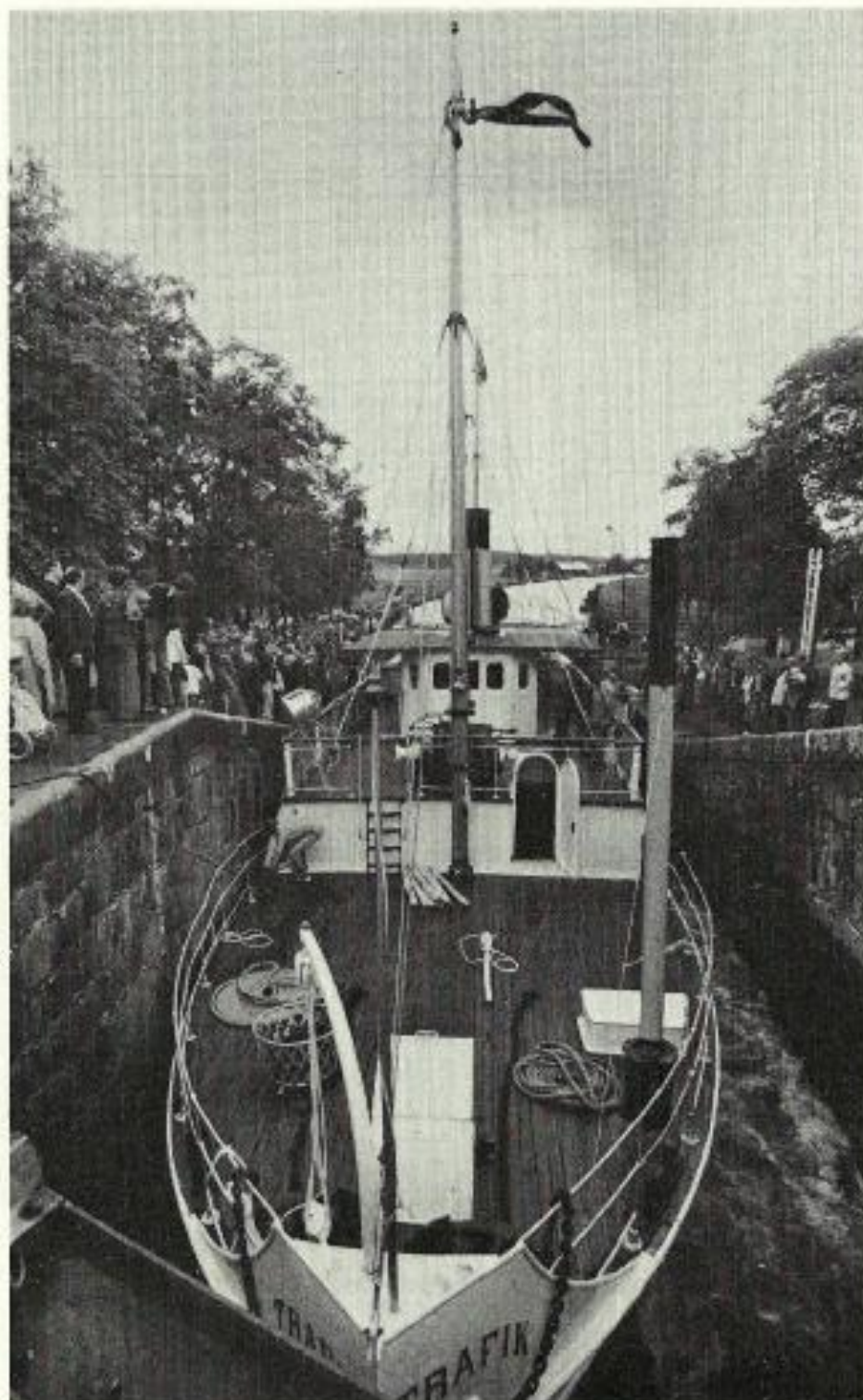
För att fira segern, d. v. s. att Trafik lämnat Sjötorp, provsmakar Åke Andersson, Ulf von Tell och Jan Schönemann de skepsskorpor som bakats speciellt för Trafik.

Allan Samuelsson från Tibro sköter försäljningen ombord. Där säljer han Trafik-tröjor, minnestallrikar, muggar, plåtar

ur Trafiks skrov, med mera. Allan kan konsten att sätta fart på försäljningen. Det mesta som fanns att sälja var slut innan man hann fram till Hjo.

Röksalongen är den del av inredningen som är helt klar redan nu. Sofforna har fått klädsel av röd plysch och målningarna på väggarna har återställts i det skick de en gång var. Den som gjort arbetet med målningarna är Georg Nordquist, som här tar igen sig med att läsa Hjo Tidning i faksimilupplaga från 1892.

I den höga slussen vid Riksberg kunde man se Trafik i fågelperspektiv. Många var också de som kommit för att se båten. Runt slussen stod flera hundra människor.

Likadant var det i Töreboda, där Trafik lade till över natten den första dagen. På kajen stod fullt av människor för att hälsa Trafik. Och naturligtvis för att fotografera detta celebra besök.

I Töreboda fick Trafik vänta in tåget innan bron öppnades...

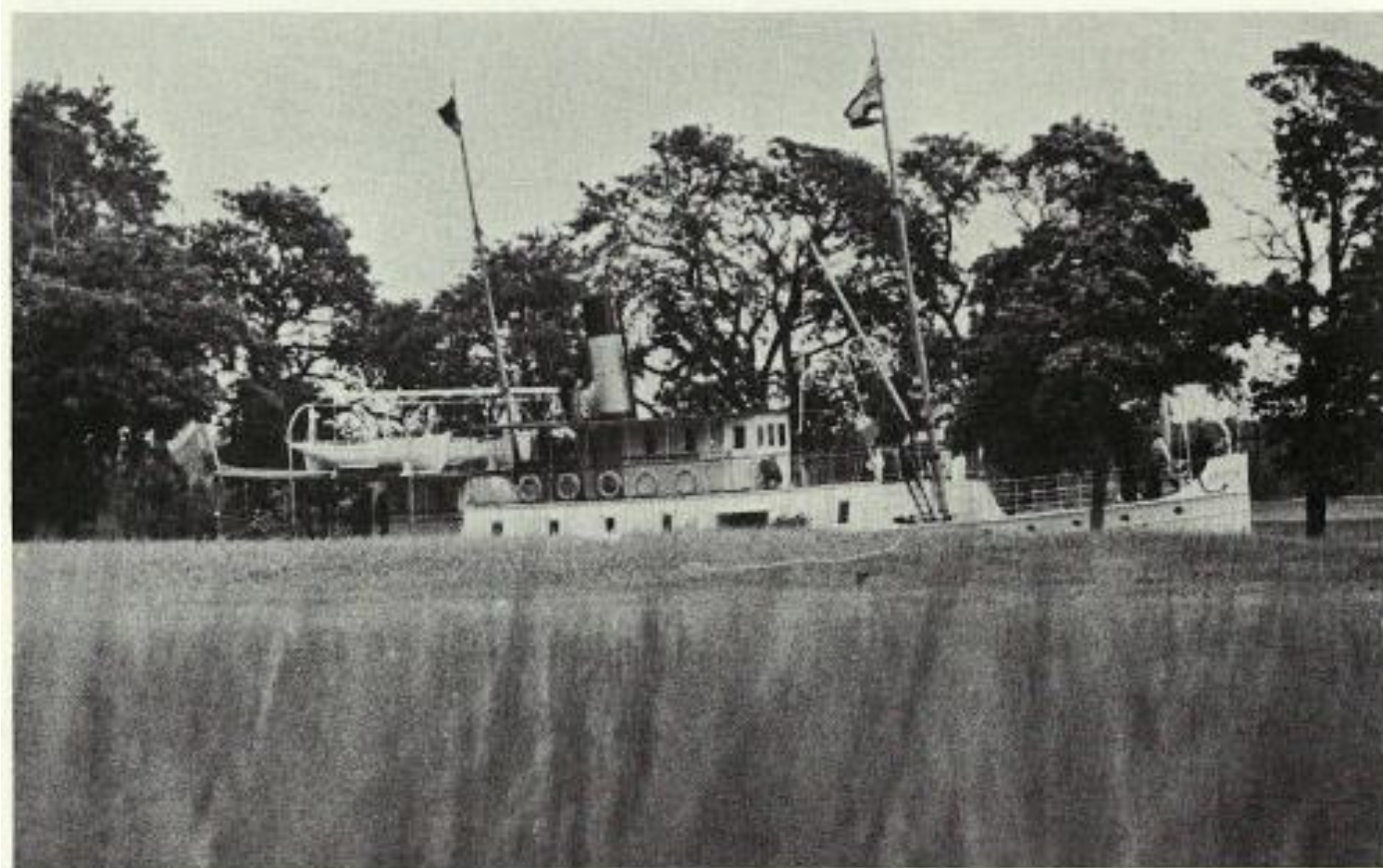

... men vid korsningen med E3 vid Lyrestad var det i stället bilarna som fick vänta på att båten skulle passera.

På väg ut ur Töreboda passerade Trafik ett annat ålderdomligt flytetyg. Sveriges enda kanalfärja, där det kostar fem öre att åka över från ena stranden till den andra.

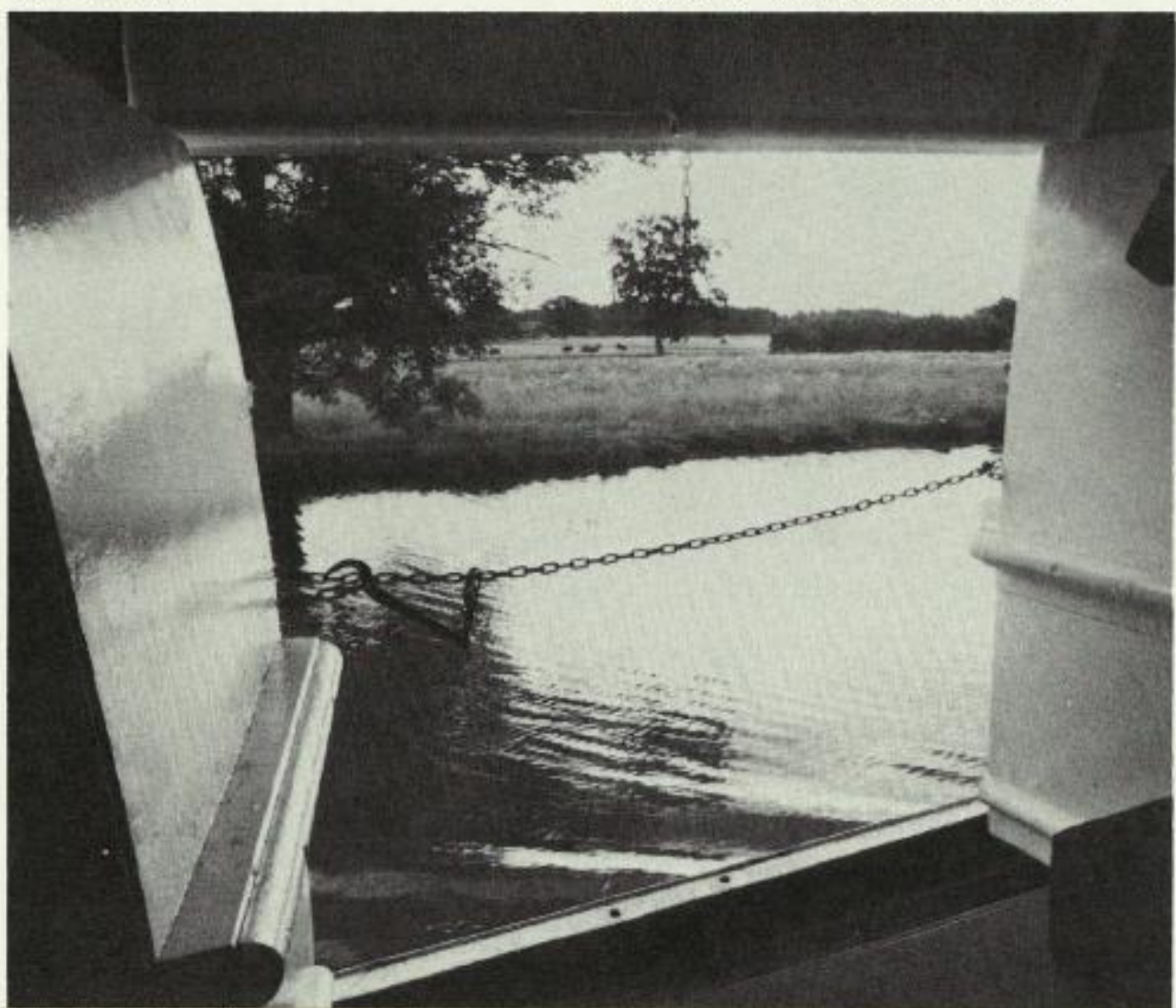
Kanalen är minsann inte bred. Ibland ser det ut som om båtarna gick direkt på åkrarna omkring.

*Naturen är vacker på båda sidor om
Göta kanal...*

*... kanske speciellt i detta lite annorlunda
perspektiv – från Trafiks inre däck.*

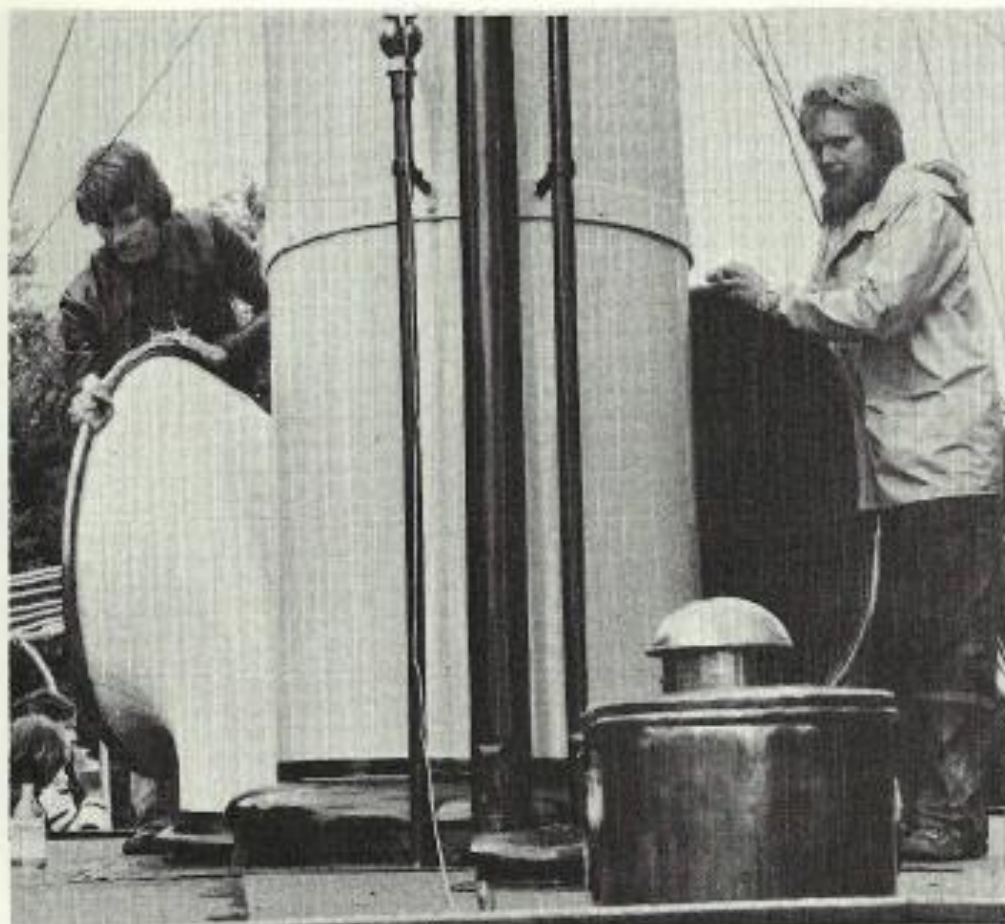

Det finns möjligheter att laga mat ombord på Trafik. I köket finns en gammal järnspis att elda med ved, som fungerar perfekt. Första dagen var det Ing-Marie Skatt från Lyrestad som lagade pannbiff i köket.

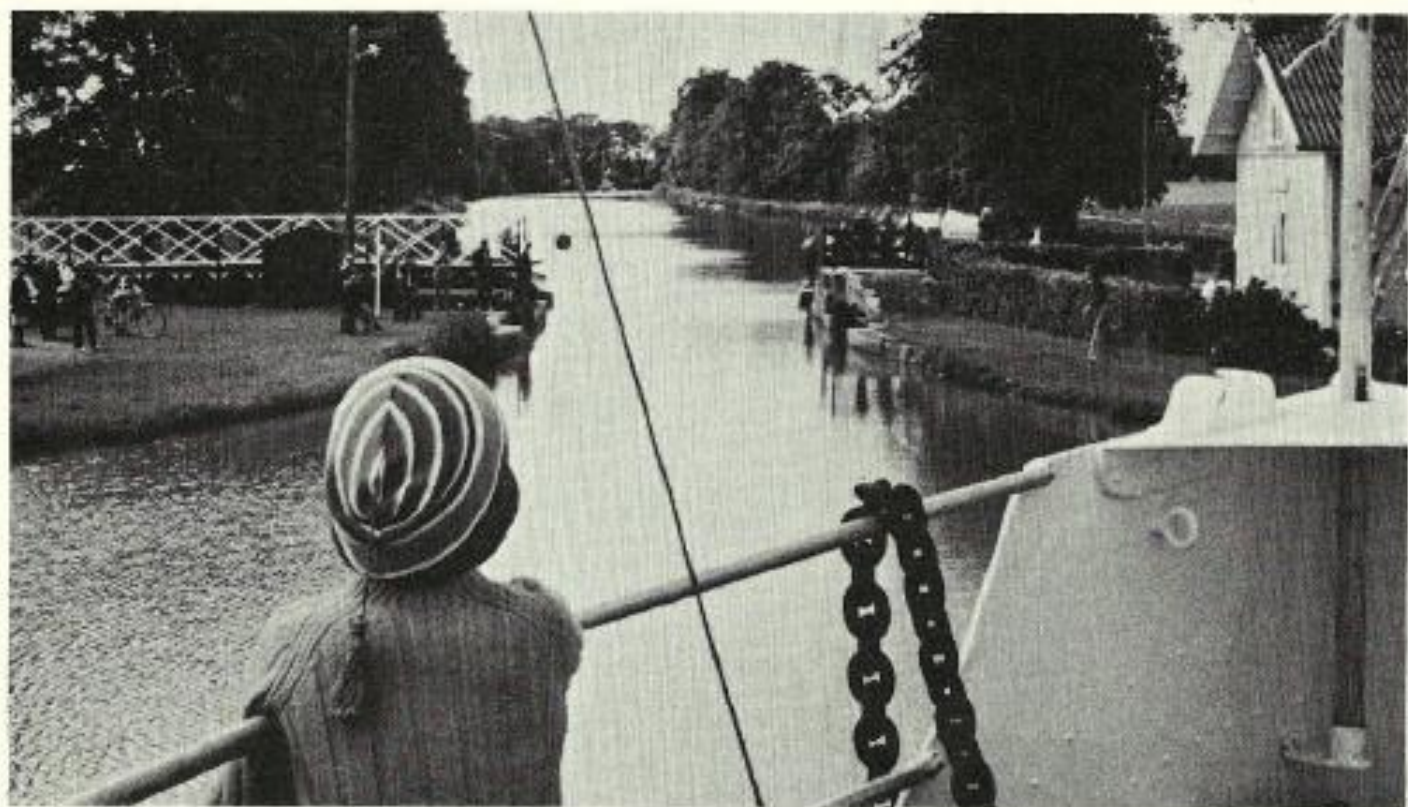
Maten fick serveras i omgångar. Alla fick inte plats att sitta ner och äta på en gång. Men vad gjorde väl det? Huvudsaken var ju att maten räckte till alla, och det var inga problem med den saken.

För att Trafik skulle vara riktigt fin vid ankomsten till Hjo, höll besättningen på att putsa och feja hela resvägen. Här är det luftintagen till maskinen som granskas en sista gång.

Med under hela resan var Linnéa och Ivar Lundström. De har båda arbetat på Trafik i många år. Första gången de träffades var 1919 – ombord på Trafik. Hon var servitris och han eldare, så småningom maskinist. Här samtalar de med Helmer Ask, som skötte eldningen under Trafiks hemresa.

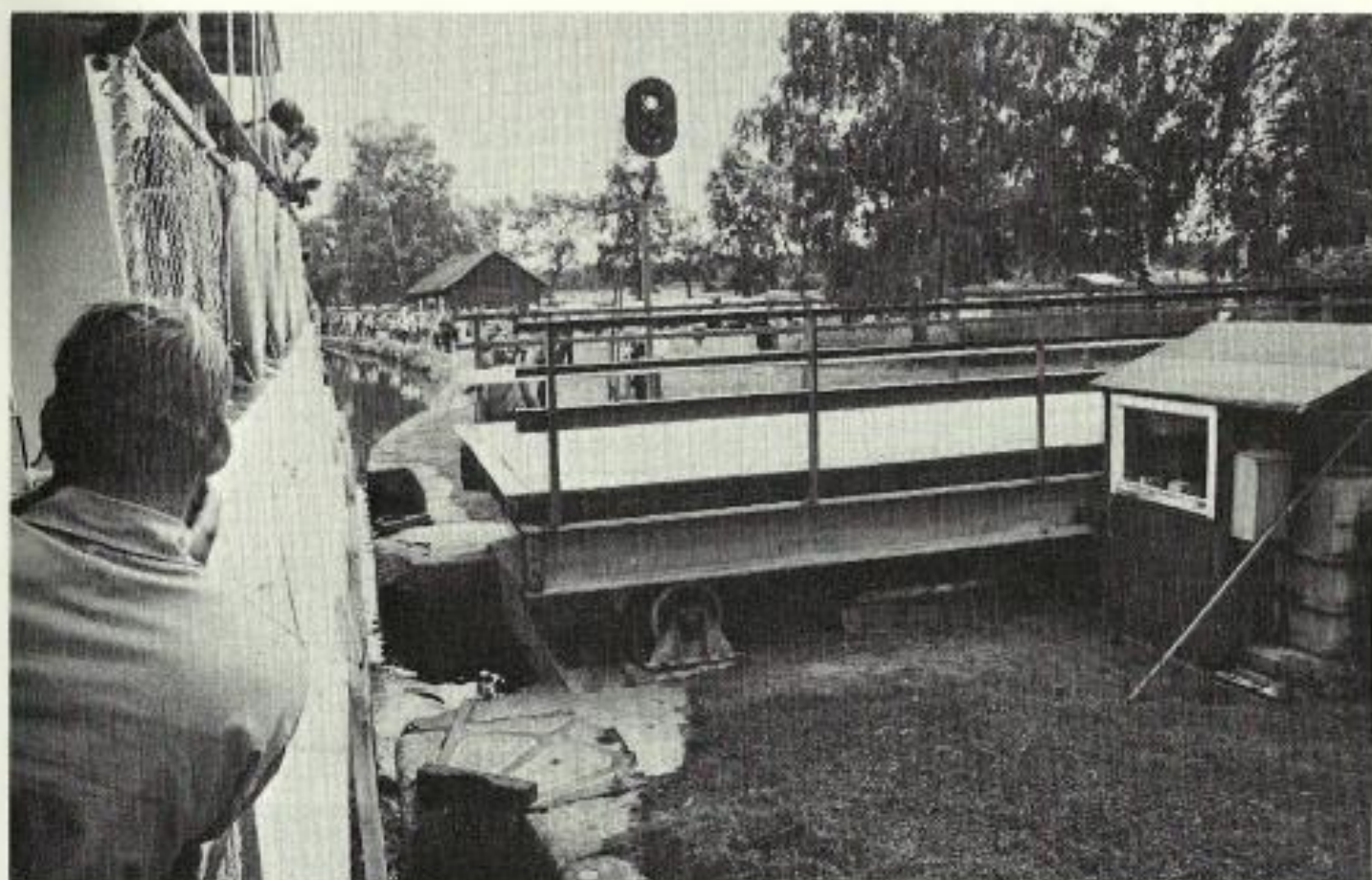

*Överallt väntade en mottagningskommitté.
Vid varje bro stod folk och hurrade.*

*Utmed kanalbanken kikade folk fram
mellan buskarna för att få se Trafik
passera förbi.*

Ännu en bro, där människor samlats för att vänta in Trafik. För varje bro eller sluss båten passerade ökade antalet åskådare.

Vid Tåtorps sluss, den sista innan sjön Viken, väntade minst 1.000 personer. De allra flesta med en kamera i handen.

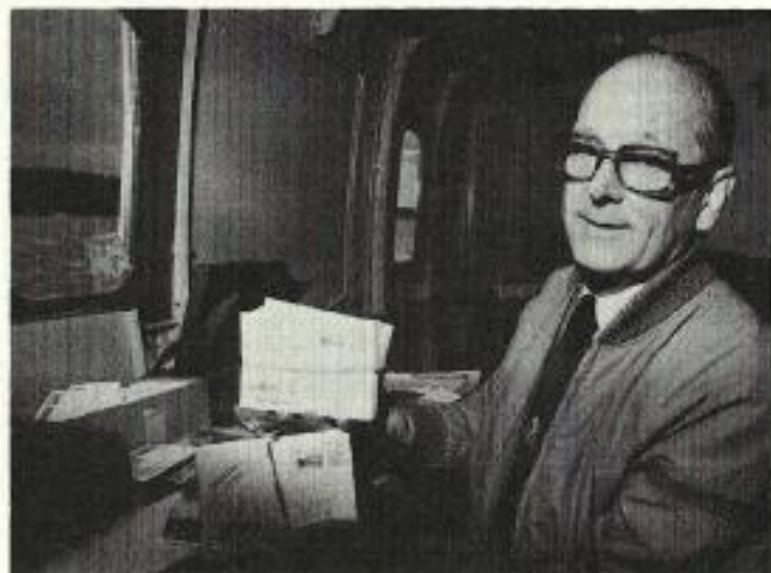

Fören vänds ut mot sjön...

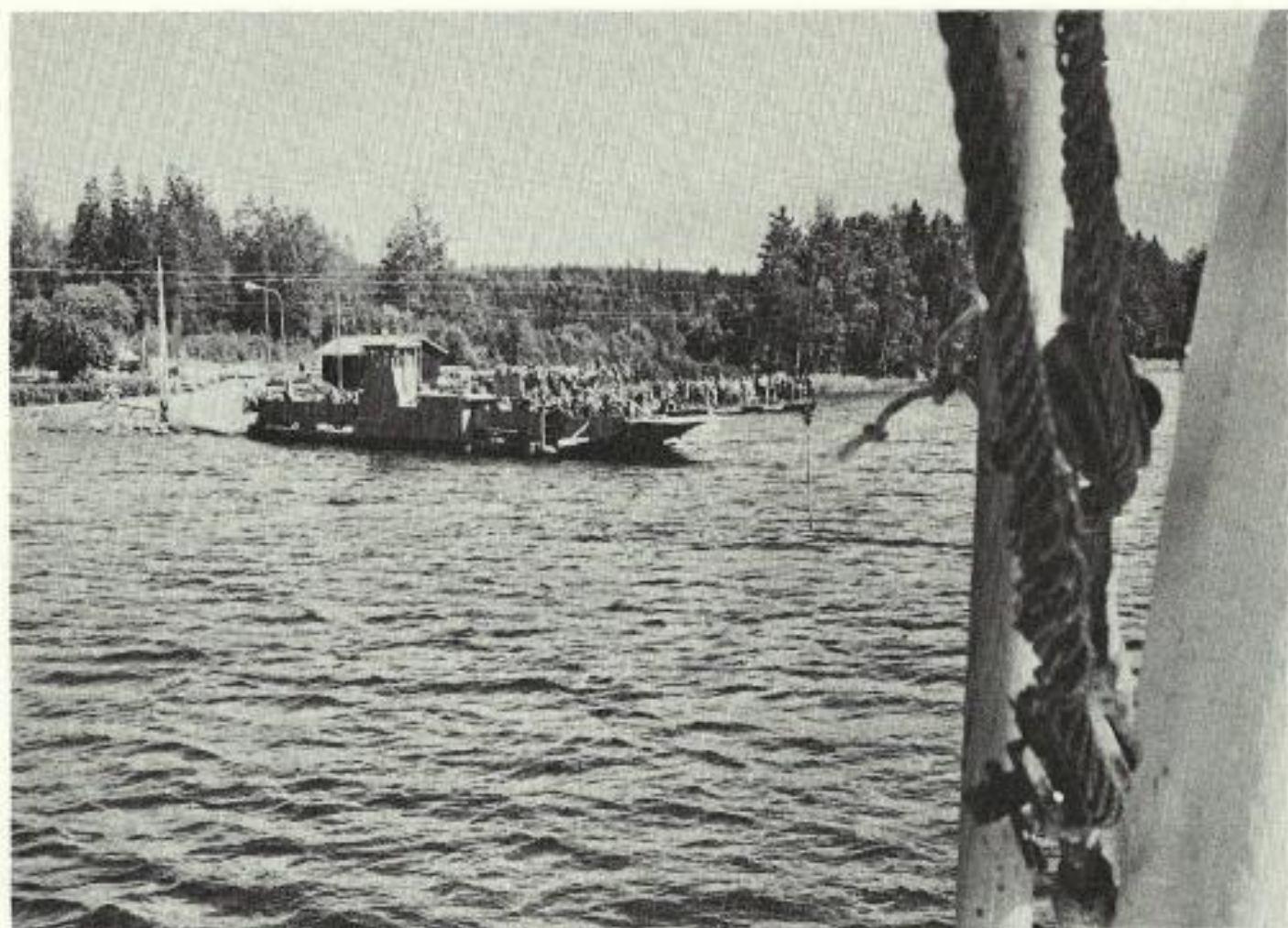
... Trafiks Härold, Rune Simonsson i Hjo, vinkar farväl åt publiken i Tätörp...

... och postmästare Börje Wernlo börjar stämpla de förstadagsbrev som lämnades ombord på båten. Ångbåtstransporterad post hör inte till vanligheterna i våra dagar.

Ute på sjön Viken kan Trafik för första gången köra för full maskin. Omkring nio knop är maxfarten. Inte ens i full gång hörs maskinens dunk i någon större utsträckning.

Färjan vid Brosundet får hålla sig stilla och vänta på att Trafik ska passera. Människorna som samlats på stränderna vinkar och applåderar.

Vid Brosundet lägger Trafik till en liten stund. Det blir tillfälle för folk på stranden att handla Trafik-minnen. Allan Samuelsson, försäljaren ombord, börjar få ont om varor, men kommer på råd i alla fall. Han visar kapten för tio kronor!

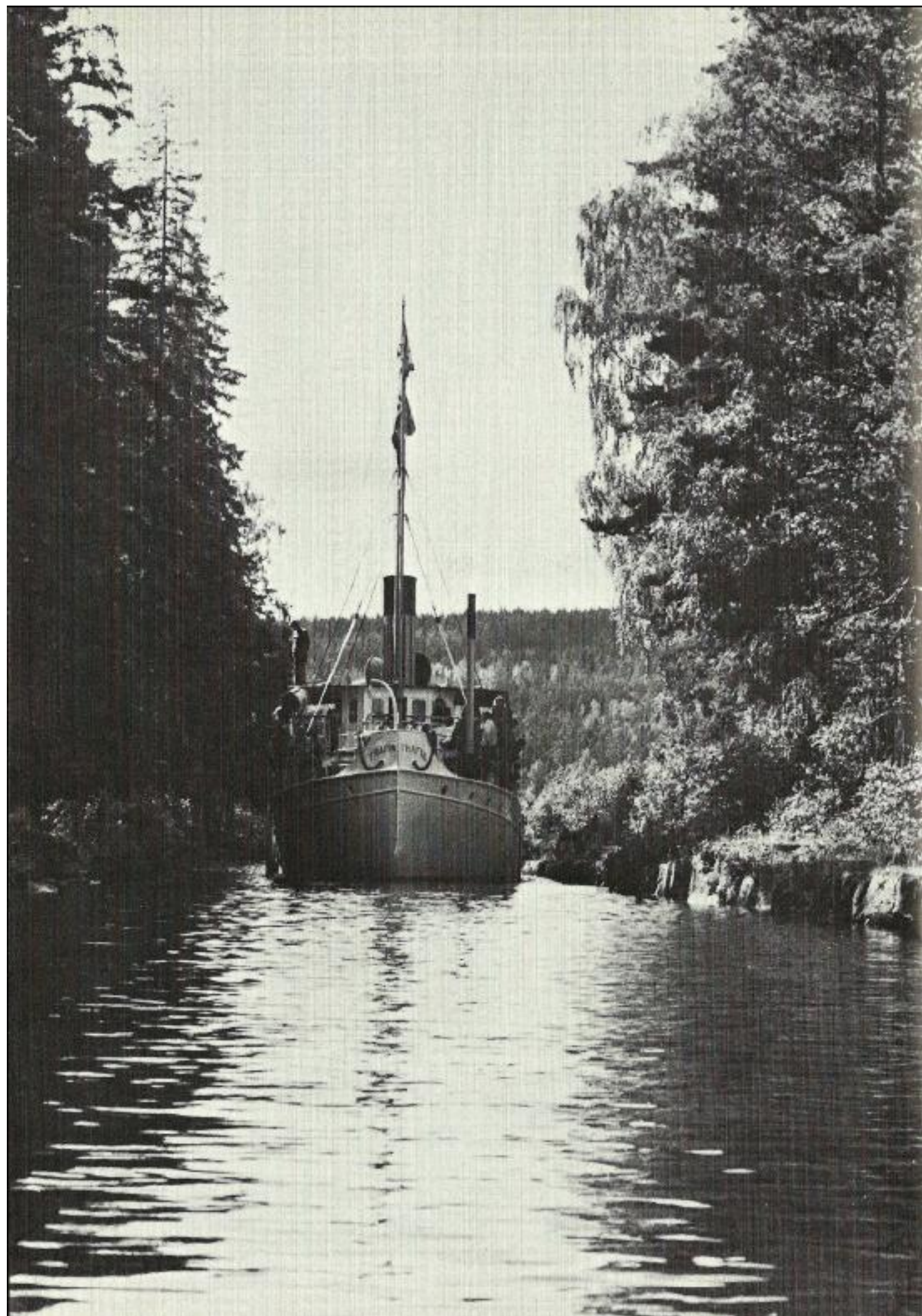

Många småbåtar är ute på kanalen. Många med semesterfolk, men också en hel del som följer Trafik under hela resan.

Återigen en bild på fotograferande människor. Förut har det varit ont om bilder på Trafik. Nu måste det finnas tusentals, spridda runt om i länet och landet.

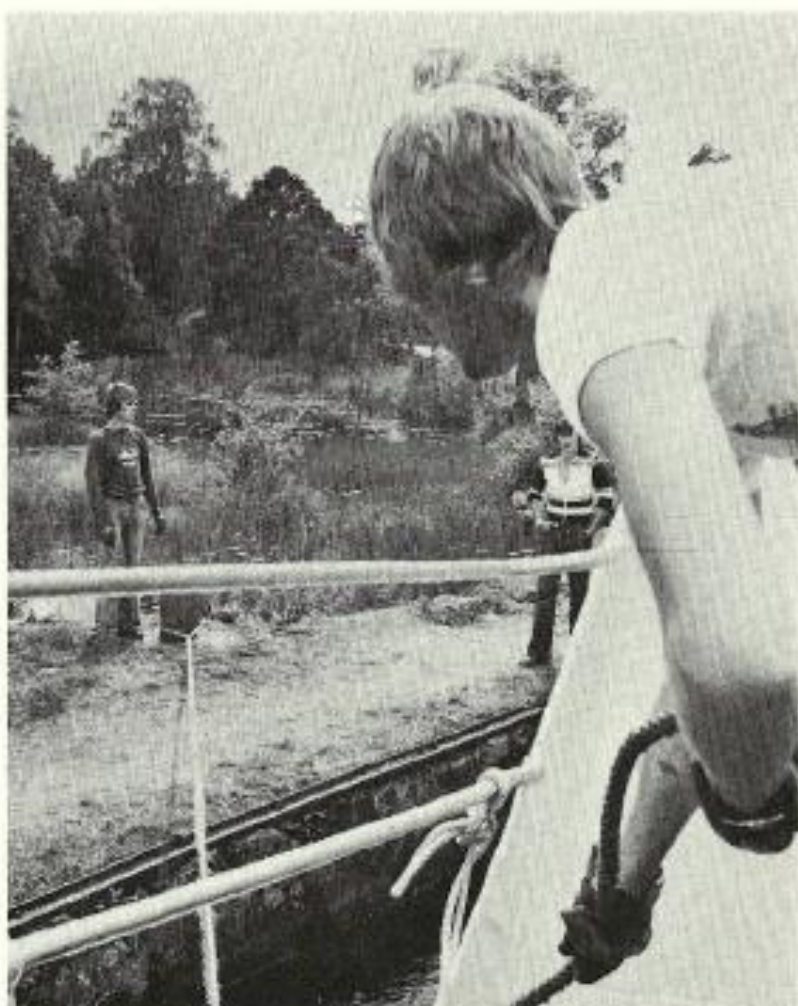

Göta kanal är inte byggd för snabb framfart. Kanalen är mycket smal på många ställen, som här i Billströmmen. Men naturen runt omkring är överväldigande vacker med sin täta, lummiga grönska.

I Billströmmen gör kanalen på ett ställe en så skarp krök, att båtar av Trafiks storlek inte kan gå runt för egen maskin. Båten måste få "styrhjälp" från land.

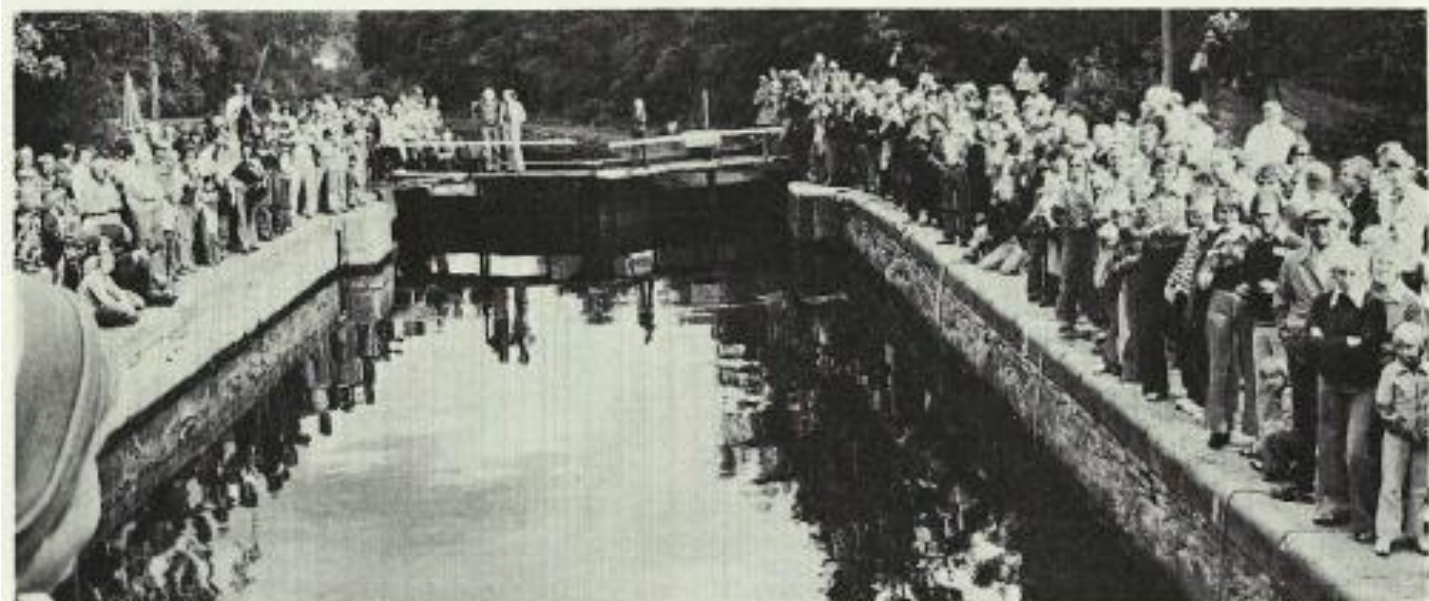
Trafik närmar sig målet för andra dagens resa. Ångaren glider in i Forsviks sluss.

*Ju närmare hemmahamnen Trafik kommer,
desto fler människor kantar dess väg.
Och desto mer triumfartad blir resan.
I Forsvik togs båten emot av flera tusen
människor, som hurrade och applåderade.*

*Hela slussen var "inklädd" med
människor. Det var trångt om
ståplatserna.*

*Två kaptener fanns ombord på Trafik.
Den ene heter Billy Örlin, som här ses styra
den gamla ångaren på dess väg genom
kanalen.*

*I slussarna gavs åskådarna tillfälle
att se Trafik i fågelperspektiv.*

*Trafik kommer ångande, eskorterad av en
liten motorbåt. Kolröken ur skorstenen
visar varje gång eldaren måste skyffla
nytt kol i pannan. När ångpannan fått upp
värmén ryker det så gott som inte alls.*

Andra dagens etappmål var Karlsborg, där Trafik stannade över natten. Även här väntade tusentals personer på att båten skulle komma in. Hon togs emot av flera talare och hurraropen ökade också här.

Inte ser man mycket av båten, om man är liten och inte räcker upp. Men får man sitta på pappas axlar, så blir utsikten genast bättre.

*I Karlsborg togs Trafik
emot med musik av Hjo-
Lasse. "Ångaren Trafiks
paradmarsch" var det givna
musikstycket.*

*När det så blev dags för
den sista etappen av resan,
lördagen den 23 juli,
blev det också dags för
Trafiks siste skeppare,
Otto Granath, att mönstra
på sin båt igen, om dock
bara för en dag. Under
åren 1953–1959 var det
Otto Granath som styrde
Trafiks resor över Vättern.*

En hel armada av småbåtar var ute på Vättern och mötte Trafik, för att eskortera henne hem till hamnen.

På kajen väntade kommunalborgmästaren i Hjo, Ernst-Gert Wilhelmsson, i sådana här sammanhang kallad Märten Sjöqvist, borgmästare i Grönköping.

Trångt blev det i hamnen när Trafik med hela sin eskort kom in. Men ett extra ärevarv fanns det plats för, innan ångaren lade till vid sin gamla kajplats.

*Trångt var det också på kajen, i Stads-
parken och i hela hamnen. Närmare
20.000 personer hade kommit för att se
Trafik och hälsa henne välkommen hem.
Denna fantastiskt stora välkomstkommitté
visar kanske allra bäst hur stort intresset
för ångaren Trafik egentligen är. Nu finns
det sannerligen inte längre någon risk
för att hon ska bli bortglömd, som hon var
nära att bli 1972. Trafiks Vänner har
lyckats rädda båten från ett dystert öde.*